

Mobilizálódó OSZK –

A nemzeti könyvtár mobileszközöket célzó fejlesztései az elmúlt időszakban

Garamvölgyi László – Országos Széchényi Könyvtár

Az elmúlt évben robbanásszerűen megnőtt a mobileszközökről internetezők száma. Mára a felnőtt lakosság 27%-a rendelkezik okostelefonnal, ez kb. 2,3 millió embert jelent, mely szám folyamatosan növekszik, hiszen az új telefont vásárlók kétharmada már okostelefont visz haza az üzletekből. Az elmúlt időszakban tapasztalható dinamikus növekedést mutatja, hogy az okostelefonnal rendelkező felhasználók 62%-a 2011 és 2012 között váltott erre a készüléktípusra.¹

A 30 év alattiak körében a legmagasabb az okostelefon-használók, az ún. mobinauták száma, akik között vezető tevékenységnek számít a kapcsolattartás (közösségi oldalak kliensalkalmazásaival), a hírek olvasása, a zenehallgatás, a böngészés és az e-mailezés. 56% mobilinternet-előfizetéssel is rendelkezik, így gyakorlatilag bárhol kapcsolódhatnak a világhálóra.²

Az okostelefonokon túl a mobilinternetezésre szintén lehetőséget adó táblagépek száma is hatalmas növekedésnek indult. 2012-ben több mint 200 ezer darabot adtak el belőle Magyarországon. Igazi karácsonyi slágertermék volt, az év utolsó 3 hónapjában adták el az éves mennyiség felét. Ehhez nagyban hozzájárult, hogy az év második felében kevésbé neves gyártók árasztották el a piacot olcsó, 20 ezer forint körüli összegért megvehető táblagépekkel, melyek alacsony áruk ellenére is már elfogadható teljesítményt kínálnak. Az alacsonyabb árkategóriás gépek megjelenésével rövid idő alatt a táblagépek 86 ezer forintos átlagára 50 ezer forintra csökkent.³

A mobileszközök terjedésével a mobilinternetezők száma is folyamatosan növekszik. A mobilinternet-előfizetések száma 45%-al növekedett egy év alatt, így 2013 januárjában 3 millió 234 ezer mobilinternet-előfizetést tartottak nyilván, melynek a háromnegyedén volt kimutatható adatforgalom, tehát kb. 2 millió 439 ezer aktívan használt mobilinternet-előfizetésről beszélhetünk Magyarországon, az egy évvel korábbi 1 millió 738 ezres számhoz képest. Az előfizetéseken keresztül lebonyolított adatforgalom az év első hónapjában megközelítette a 2,6 millió gigabájtot.⁴

¹ Így okostelefonoz a magyar. In: inforadio.hu, 2013. március 5.
<http://inforadio.hu/hir/gazdasag/hir-549634> (2013. március 6.)

² Uo.

³ Tabletdömping Magyarországon. In: Világgazdaság Online, 2013. február 5.
www.vg.hu/vallalatok/infokommunikacio/tabletdomping-magyarorszagon-397083 (2013. március 6.)

⁴ Januárban 2,59 millió GB adatforgalmat regisztráltak a mobilozóknál. Mobilinternet havi gyorsjelentés. In: Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság hivatalos honlap, 2013. február 20.

Az ismertett statisztikák alapján látható, hogy napjainkban már a könyvtárak sem kerülhetik meg ezeket az eszközöket, hiszen óhatatlan, hogy a közgyűjtemények online szolgáltatásait a felhasználók mind nagyobb tömegei ezeken az eszközökön keresztül is igénybe akarják venni. Az új eszközök pedig a hagyományos számítógépekhez képest eltérő fizikai-, szoftver- és hardverjellemzőkkel rendelkeznek, valamint a használati szokások is mások. Így kényelmes alkalmazásukhoz szükséges az online elérhető tartalmakat ezekre az eszközökre is optimalizálni.

Az Országos Széchényi Könyvtárban már több éve foglalkozunk azzal, hogy szolgáltatásaink mobil eszközökről is elérhetők legyenek. Például az E-könyvtári Szolgáltatások Osztályhoz tartozó Magyar Elektronikus Könyvtár tartalmában kereshetünk Androidra, iOS-re, Symbianra készült kliensprogramokkal, melyek 2010-ben és 2011-ben készültek, emellett tavaly év elején elérhetővé vált a MEK szolgáltatásának platformfüggetlen mobilverziós honlapja is. Ezek az alkalmazások külső fejlesztőkkel együttműködve jöttek létre, ahogyan a 2012. április vége óta, a Windows Phone operációs rendszerre készült MEK olvasó applikáció is, amellyel HTML változatban olvashatjuk a MEK-en elérhető tartalmakat az Android és iOS után egyre inkább felzárkózó operációs rendszeren.

A 2012-es év a tekintetben hozott változást a nemzeti könyvtárban, hogy megkezdődtek a házon belüli mobilos fejlesztések saját erőből. Ennek egyik előfutára volt az év közepétől elérhető, az OSZK Webtartalom Koordinációs Osztálya gondozásában álló orkenyistvan.hu weboldal mobil eszközökre optimalizált változata is. Legjelentősebb tavalyi fejlesztésünk ezen a téren pedig az OSZK honlapjának optimalizálása volt.

Az OSZK intézményi honlapjának mobilkészülékekre optimalizált változata 2013. január 7-én vált elérhetővé mindenki számára, azonban a 2012. november közepén indult nyilvános tesztelésnek köszönhetően többen már korábban megismerkedhettek vele. Az új felület a jQuery mobile keretrendszerre épül, amely HTML5 alapokon nyugszik és kifejezetten a mobil eszközös tartalmak létrehozására alkalmas. Gyakorlatilag platformfüggetlen, azaz napjaink minden ismertebb mobil operációs rendszerén és az azokon elérhető legfrissebb böngészőprogramokban is zökkenőmentesen fut. A mobilbarát honlap külön kezeli a mobiltelefonokat és a táblagépeket, s az eszköz típusától függően más nézetben jeleníti meg a tartalmakat. A nagyobb képernyős eszközön bal oldalon – a kezdőoldal kivételével – minden esetben megjelennek az aktuális oldaltartalommal egyenrangú menüpontok, így gyorsabban lehet a tartalmak között váltani. Ez nagyon hasonlít az iOS-es és az Androidos menü megjelenítésre. E két rendszer esetén hasonló a különbség a mobiltelefonos és a

tabletes verziók között, így ezen rendszerek felhasználói számára nem ismeretlen a honlapon történő navigálás módja.

A mobilbarát honlap különálló honlapként üzemel, azonban az ún. eszköztípus-érzékelésnek köszönhetően nem szükséges a felhasználóknak más webcímet megjegyezniük; azaz a www.oszk.hu címről az átirányítás automatikusan megtörténik, amennyiben mobiltelefonról vagy táblagépről keresik fel a címet. (Természetesen a felhasználók a mobil eszközökön átválthatnak a normál honlap megjelenítésre is.)

A karbantartás szempontjából fontos volt, hogy elkerüljük a kettős adminisztrálást. Ezért hibrid megoldást alkalmaztunk, melynek köszönhetően egyes menüpontoknál visszaköszönnek a responsive mobil honlapok előnyei, amelyek nem különálló oldalként üzemelnek, hanem a meglévő oldal megjelenését mintegy „mobilosítják”. Például a híreket nem kezeljük külön, azok a normál honlapról közvetlenül érkeznek, a megjelenéssel kapcsolatos optimalizálást egy algoritmus végzi el valós időben. Ezzel szemben a ritkábban változó, de folyamatosan aktuális tartalmak esetében (pl.: szolgáltatásleírások) gondosan elkészítettük a mobilos változatot. Ezzel a megoldással elértük azt, hogy az oszk.hu mobilbarát verziója nem igényel napi szintű karbantartást, ugyanakkor a honlapon megjelenő aktualitások azonnal elérhetők ezen a felületen is.

A fejlesztés során a fő célunk az volt, hogy megjelenésében és kezelésében egyaránt felhasználóbarát legyen a mobilbarát honlap, amely a nemzeti könyvtárhoz illő jól szerkesztett tartalom mellett azokat az információkat emelje ki, melyek egy mobiltelefonról böngésző felhasználót elsősorban érdekelhetnek – akár az utcán közlekedve, akár a Budavári Palota falain belül. Ezért a honlap mobilbarát változatának struktúrája eltér a normál honlaptól, azonban sok mobilbarát honlappal ellentétben a honlap tartalmának jelentős része elérhető maradt. A felhasználóbarát szempontok érvényesülése érdekében a végső tesztelésbe bevontuk olvasóinkat is. Közösségi oldalainkon keresztül felhívásban kerestük a vállalkozó kedvű „béta tesztelőket”, akik hozzáférést kaptak a készülő honlaphoz. Az egy hónapnyi tesztidőszak során számos visszajelzést és ötletet kaptunk, melyeket beépítettünk a végleges verzióba. Például többen hiányolták az oldalak közötti átjárhatóságot, ezért a szöveges tartalmakat számos helyen kibővítettük a kapcsolódó oldalakra mutató linkekkel.

A mobilbarát honlap különböző funkcióinak fejlesztése továbbra is feladatunk. Ennek egyik lépése, hogy 2013 márciusának végétől elérhető lesz épületen belüli tájékoztatórendszerünk. QR-kódokat helyezünk el a nemzeti könyvtár az olvasók számára kiemelkedően fontos pontjain, melyek segítségével a felhasználó könnyebben tájékozódhat – behívhatja a mobilbarát honlap egy-egy helyszínre vonatkozó tartalmát, melyeket kibővítünk az adott helyhez kapcsolódó egyéb naprakész

információkkal és praktikus tanácsokkal is. Utóbbiak segítségével otthonosabban mozoghatnak az épületben, és felfedezhetnek nem ismert, vagy kevésbé ismert szegleteket is. Az online tartalomnak köszönhetően a QR-kódok „mögött” található információt bármikor módosíthatjuk a kódok lecserélése nélkül is, hiszen a kódolt hivatkozások nem változnak, a tartalmakat webszervereink tárolják. Ezek eléréséhez a felhasználónak szüksége van internetkapcsolatra. Könyvtárunkban ez biztosítva van minden olvasó számára az ingyenesen használható vezeték nélküli hálózatnak köszönhetően, de természetesen saját mobilinternet-kapcsolattal is működik.

Kezdetben intézményünk az olvasók által is látogatható három szintjén összesen 28 különböző QR-kód érhető majd el, melyek az adott helyszínre vonatkozó információk mellett felhívják a figyelmet a közeli terekben megtekinthető kiállításokra, és lehetővé teszik az adott szint további feltérképezését is (vö.: gyűjteményrészek és egyéb fontos tudnivalók).

QR-kódokkal olvasóink nemcsak a tájékoztatórendszer részeként találkozhatnak az OSZK falain belül, hanem a hírlapolvasó polcain is. A könyvtár fenntartásában álló Elektronikus Periodika Archívum és Adatbázis munkatársai kihelyezett kódokkal hívják fel az olvasók figyelmét, ha az adott polcon található folyóirat online is elérhető az archívumban. A kódok az elektronikus változat eléréséhez szükséges közvetlen hivatkozást tartalmazzák, így a beolvasást követően azonnal elérhető a folyóirat online archívuma. A kihelyezett kódok száma folyamatosan bővül az új, online is elérhetővé váló folyóiratokkal, a későbbiekben pedig tervünk, hogy ezt a szolgáltatást a törzsgyűjtemény egyéb digitalizált dokumentumaira is kiterjesszük (pl. a Magyar Elektronikus Könyvtár állományára).

Legújabb mobilbarát fejlesztésünk – amely március végétől érhető el olvasóink számára – az OSZK online katalógusának mobiltelefonokra optimalizált felülete, amely beépül a mobilbarát honlap szolgáltatásai közé. A PHP-alapú mobilOPAC a PHP YAZ kiterjesztésének köszönhetően Z39.50 protokollon keresztül kommunikál az AMICUS integrált könyvtári rendszerhez kapcsolódó Z szerverrel. A mobilbarát felület lehetőséget kínál egyszerű és összetett keresések futtatására is. A MARCXML-formátumra konvertált találatok feldolgozását követően a találati lista a legfontosabb mezők megjelenítésével épül fel, de az egyes tételek részletezhetők is. A találatok kiegészülnek borítóképekkel, amennyiben a NEKTÁR (Nemzeti Könyvtár Átfogó Információs Rendszer) tartalmazza az adott dokumentumhoz. A mobilOPAC kapcsolódik a Magyar Elektronikus Könyvtárhoz is, így a borítóképek keresése ott is megtörténik, illetve abban az esetben, ha a találati lista valamelyik tétele elérhető elektronikusan a MEK kínálatában, azonnal felkínálja a továbblépést az elektronikus változatra.